

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2006

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza hatua nne za kufuata mwalimu anapofundisha imla.

Kwanza, mwalimu hutayarisha maandiko ambayo atatumia kufundisha imla. Maandiko hayo lazima yawe na maneno yanayolingana na kiwango cha wanafunzi, yasiyo magumu mno wala rahisi sana.

Pili, mwalimu husoma maandiko hayo kwa sauti ya wastani na kwa utaratibu, ili wanafunzi wapate nafasi ya kusikiliza vizuri. Usomaji lazima urudiwe mara kadhaa ili kuondoa mkanganyiko.

Tatu, wanafunzi huandika maandiko hayo kwenye vitabu vyao kwa uangalifu. Hapa mwalimu huhakikisha wanafunzi wote wanafuata maagizo kwa umakini.

Nne, baada ya wanafunzi kumaliza kuandika, mwalimu husoma maandiko hayo tena na wanafunzi kuhariri maandiko yao. Hatua hii huwasaidia kuona makosa na kurekebisha ili kuboresha uandishi wao.

2. Taja sifa nne za ushairi wa Kiswahili.

Kwanza, ushairi wa Kiswahili una mpangilio wa mizani, ambapo kila mstari una idadi fulani ya mizani inayofuata kanuni maalumu.

Pili, ushairi una vina vya mwisho vinavyorudiwa katika mistari ya beti, jambo linaloleta urari na mvuto wa kishairi.

Tatu, ushairi wa Kiswahili hutumia lugha ya kifasaha, yenye taswira na tamathali za semi ili kuleta maana ya ndani zaidi.

Nne, ushairi hujengwa kwa beti, na kila beti huwa na idadi ya mistari inayofuata muundo maalumu wa kishairi.

3. Toa hoja nne kuthibitisha umuhimu wa methali katika malezi ya kijamii.

Kwanza, methali hufundisha maadili ya kijamii. Methali nyingi hubeba mafundisho ya maadili yanayomsaidia kijana kuishi kwa heshima na nidhamu.

Pili, methali hutoa mwongozo wa maisha. Jamii hutumia methali kuonyesha busara na maarifa ya maisha ambayo hutumika kukabiliana na changamoto.

Tatu, methali husaidia kuendeleza mshikamano wa kijamii. Kupitia methali, jamii hupata misingi ya mshirikiano na mshikamano katika maisha ya kila siku.

Nne, methali huendeleza urithi wa kitamaduni. Methali hubebwa kizazi hadi kizazi, jambo linalosaidia kuendeleza na kuhifadhi tamaduni za Kiswahili.

4. Eleza tofauti kati ya barua ya kikazi na barua ya magazetini.

Barua ya kikazi huandikwa kwa lengo la kuwasiliana kiofisi kati ya taasisi au mtu na shirika fulani. Huwa na mtindo wa kiofisi, lugha rasmi na hufuata muundo maalumu wa barua rasmi.

Barua ya magazetini ni barua ya msomaji inayochapishwa kwenye magazeti au majarida. Huandikwa kwa nia ya kutoa maoni, ushauri, au malalamiko kwa jamii pana kupitia vyombo vya habari.

Tofauti nyingine ni kuwa barua ya kikazi ni ya siri kati ya mtoaji na mpokeaji, lakini barua ya magazetini inakusudiwa isomwe na hadhira kubwa.

5. Bainisha mambo manne yanayopaswa kuzingatiwa katika somo la insha.

Kwanza, mwanafunzi anapaswa kufuata mada kikamilifu na kuepuka kupotoka.

Pili, insha lazima iwe na mpangilio mzuri unaojumuisha utangulizi, mwili wa maelezo na hitimisho.

Tatu, lugha inapaswa kuwa fasaha, sahihi na yenye mtindo unaovutia msomaji.

Nne, mwanafunzi anatakiwa kutumia msamiati mpana na mifano halisi ili kuimarisha hoja zake.

6. Toa hoja nne zinazothibitisha kuwa nyimbo ni chombo cha elimu ya kijamii.

Kwanza, nyimbo hufundisha maadili. Nyimbo nyingi hubeba ujumbe wa heshima, mshikamano na mshirikiano.

Pili, nyimbo hutumika kueneza historia na utamaduni. Jamii nyingi hurekodi historia yao kupitia nyimbo.

Tatu, nyimbo hutoa burudani na mshikamano wa kijamii. Watu wanaposhiriki nyimbo pamoja huimarisha mshikikano.

Nne, nyimbo huimarisha lugha ya Kiswahili kwa kuwapa wanafunzi maneno mapya na mtindo wa usemi.

7. Eleza kwa ufupi vigezo vinne vya kuandika malengo mahsusi ya somo.

Kwanza, malengo ya somo lazima yawe wazi na yanayopimika ili kurahisisha tathmini.

Pili, malengo yawe yanayolingana na umri na kiwango cha wanafunzi.

Tatu, malengo yawe halisi na yanaweza kufanikishwa ndani ya muda wa kipindi.

Nne, malengo yawe yanayoelekeza matokeo ya kujifunza, mfano mwanafunzi aweze kueleza, kutaja au kuandika.

8. Toa faida nne za mwanafunzi kutumia vitabu vya ziada.

Kwanza, vitabu vya ziada hupanua upeo wa maarifa ya mwanafunzi kwa kutoa maelezo ya kina zaidi ya kitabu cha darasa.

Pili, husaidia mwanafunzi kujitegemea katika kujifunza bila kutegemea mwalimu pekee.

Tatu, vitabu vya ziada huongeza msamiati na ufahamu wa lugha ya Kiswahili.

Nne, husaidia mwanafunzi kujiandaa vyema kwa mitihani kwa kuwa na mifano mingi ya maswali na majibu.

9. Eleza umuhimu wa andalio la somo kwa mwalimu wa Kiswahili.

Andalio la somo humsaidia mwalimu kupanga masomo yake kwa mpangilio mzuri.

Hutoa mwongozo wa kufundishia, hivyo mwalimu hawezi kusahau vipengele muhimu vya somo.

Humwezesha mwalimu kutumia muda wake kwa ufanisi, kwani tayari amepanga shughuli za kila hatua.

Andalio la somo humsaidia pia mwalimu kufanya tathmini ya ufanisi wake katika ufundishaji na marekebisha yanayohitajika.

10. Taja mambo manne muhimu yanayoweza kuonekana katika mwongozo wa mitihani.

Kwanza, mwongozo wa mitihani huonyesha mwelekeo wa maswali, kama vile idadi ya sehemu na aina ya maswali.

Pili, huonyesha mgawanyo wa alama katika kila swali au sehemu.

Tatu, hutoa maelekezo ya namna ya kujibu mitihani kwa usahihi.

Nne, mwongozo unaweza kuonyesha mada au maeneo yanayotarajiwa kupimwa ili wanafunzi wajipange vizuri.

11. Jadili nafasi ya vitendawili katika kukuza fikra na ubunifu wa mwanafunzi.

Vitendawili huendeleza uwezo wa kufikiri kwa haraka. Mwanafunzi anapokutana na kitendawili, anahitajika kulitafakari kwa haraka na kutoa jibu sahihi, jambo linalojenga kasi ya kufikiri.

Vitendawili huchochea ubunifu wa wanafunzi. Majibu ya vitendawili mara nyingi hujengwa kwa njia ya kufikirika, hivyo mwanafunzi anapojihusisha navyo, akili yake inazoea kuunganisha mambo yasiyoonekana moja kwa moja.

Vitendawili huendeleza msamiati. Kupitia vitendawili, mwanafunzi anakutana na maneno mapya, taswira na mitindo ya lugha ambayo huchangia katika utajiri wa lugha yake.

Vitendawili hufundisha ucheshi na burudani. Wanafunzi wanaposhiriki vitendawili kwa pamoja, hujifunza kutumia lugha kwa namna ya kuburudisha, jambo linalojenga mshikamano wa kijamii.

Vitendawili pia hujenga kumbukumbu. Ili mwanafunzi aweze kufumbua kitendawili, hutumia kumbukumbu yake ya maisha ya kila siku, hivyo huimarisha uwezo wa kukumbuka mambo kwa urahisi.

12. Kwa hoja tano, eleza faida za kutumia kazi za vikundi katika kujifunza Kiswahili.

Kazi za vikundi huchochea ushirikiano. Wanafunzi wanaposhirikiana hufundishana wenyewe kwa wenyewe, jambo linaloongeza uelewa wao wa somo.

Husaidia kukuza ujasiri. Mwanafunzi anayetoa mchango wake katika kikundi hujifunza kujiamini na kuzungumza bila woga mbele ya wenzake.

Kazi za vikundi hufundisha uongozi na uwajibikaji. Kila mwanafunzi hupewa jukumu fulani ambalo analazimika kulitekeleza kwa manufaa ya kikundi kizima.

Huchochea maarifa mapana. Kupitia majadiliano ya kikundi, mwanafunzi hupata mitazamo tofauti ambayo humsaidia kufahamu mambo kwa upana zaidi.

Huchangia kuongeza ari ya kujifunza. Wanafunzi wanaposhirikiana kikundi kimoja, hujifunza kwa hamasa kubwa zaidi kuliko wanapojifunza peke yao.

13. Eleza hatua nne za mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji.

Hatua ya kwanza ni upangaji. Mwalimu hupanga malengo, maandalio na vifaa atakavyotumia katika ufundishaji.

Hatua ya pili ni utekelezaji. Hapa mwalimu hufundisha kwa kutumia mbinu mbalimbali na wanafunzi hushiriki kujifunza kupitia maswali, majadiliano na mazoezi.

Hatua ya tatu ni tathmini. Mwalimu huchunguza kama wanafunzi wamefikia malengo ya somo kupitia maswali ya papo kwa papo, kazi ndogo au mitihani.

Hatua ya nne ni marekebisho. Baada ya tathmini, mwalimu hufanya marekebisho yanayohitajika ili kuongeza ufanisi wa ufundishaji na kujifunza.

14. Kwa hoja tano, thibitisha umuhimu wa methali katika lugha ya Kiswahili.

Methali hudumisha utamaduni. Methali hubeba busara na historia ya jamii, hivyo huendeleza urithi wa Kiswahili kizazi hadi kizazi.

Methali hufundisha maadili. Methali hubeba ujumbe wa maadili yanayomsaidia mwanafunzi kuishi kwa nidhamu na heshima.

Methali huimarisha ufasaha wa lugha. Kupitia methali, mwanafunzi hufahamu mitindo ya lugha na msamiati wa kina.

Methali huchochea fikra. Mwanafunzi anapokutana na methali, hutafakari maana iliyofichwa ndani yake, jambo linaloendeleza fikra za undani.

Methali hutumika kama chombo cha mawasiliano. Jamii hutumia methali kueleza mambo kwa ufupi na kwa njia yenye mvuto, hivyo kuimarisha lugha ya Kiswahili.

15. Eleza sifa tano zinazojitokeza katika zana bora za kufundishia.

Zana bora za kufundishia huwa wazi na rahisi kueleweka. Zinafaa kufundishia bila kumchanganya mwanafunzi.

Zina uhalisia, yaani zinahusiana moja kwa moja na maisha ya kila siku ya wanafunzi.

Ni za kudumu na zinaweza kutumika mara nyingi bila kuharibika kwa urahisi.

Zinaendana na umri na kiwango cha wanafunzi. Zana hazipaswi kuwa ngumu mno au rahisi mno kwa kundi husika.

Zina mvuto na zinachochea ushiriki wa wanafunzi. Zana bora hufanya wanafunzi washiriki kwa shauku kubwa.

16. Toa faida tano za mwalimu kutoa mitihani mara kwa mara kwa wanafunzi wake.

Mitihani huongeza nidhamu ya kujifunza kwa wanafunzi. Wanafunzi wanapojua kuwa watapimwa mara kwa mara, hujipanga na kujifunza kwa bidii.

Husaidia mwalimu kupima uelewa wa wanafunzi kwa wakati. Kupitia matokeo, mwalimu hufahamu ni maeneo gani yameeleweka na yapi hayajaeleweka.

Mitihani huimarisha kumbukumbu ya wanafunzi. Kujibu maswali mara kwa mara huwafanya waweke maarifa kichwani.

Huchochea ushindani wa kielimu kati ya wanafunzi, jambo linaloongeza ari ya kujifunza.

Hutoa mwongozo wa marekebisho ya ufundishaji, kwani mwalimu hujua ni wapi aboreshe.

17. Jadili mbinu tano za kufundishia zinazoongeza hamasa ya wanafunzi.

Mbinu ya maswali na majibu huongeza ushiriki wa moja kwa moja wa wanafunzi na kufanya wasiwe wasikilizaji pekee.

Mbinu ya majadiliano huwapa wanafunzi nafasi ya kubadilishana mawazo na kuimarisha uelewa wa pamoja.

Mbinu ya vitendo (majaribio) hujenga uzoefu wa moja kwa moja na kuwafanya wanafunzi wajifunze kwa vitendo.

Mbinu ya michezo ya kuigiza huleta msisimko darasani na kuwasaidia wanafunzi kuelewa somo kupitia uhalisia.

Mbinu ya kutumia nyimbo na hadithi hufanya kujifunza kuwe na burudani na mvuto mkubwa kwa wanafunzi.

18. Eleza changamoto tano za kutumia mbinu ya mihadhara katika kufundisha somo la Kiswahili.

Changamoto ya kwanza ni ukosefu wa ushiriki wa wanafunzi, kwani mwalimu ndiye huzungumza zaidi.

Changamoto ya pili ni kuchosha wanafunzi. Mihadhara mirefu hufanya wanafunzi wakose umakini.

Changamoto ya tatu ni ugumu wa mwalimu kubaini mara moja kama wanafunzi wameelewa au hawajaelewa.

Changamoto ya nne ni kutofaa kwa mada zinazohitaji vitendo au mazoezi ya moja kwa moja.

Changamoto ya tano ni kuwa mbinu hii haifai kwa wanafunzi wenye uwezo wa chini, kwa sababu inahitaji umakini wa hali ya juu kufuatilia maelezo ya muda mrefu.